

Хавронюк М.І.

*Київський національний
університет імені Тараса
Шевченка, доктор
юридичних наук, професор*

Havronyuk MI

*Taras Shevchenko Kyiv
National University, Doctor of
Law, Professor*

ЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВОЛІ ДЛЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

1. **Політика** (від грец. *πολιτική*), як відомо, – це діяльність самоуправління у полісі (місті, державі). Пізніше політикою стали називати мистецтво управління державою і суспільством. Один із відомих теоретиків політології ХХ ст. Харольд Лассуел (1902–1979) фактично дав визначення цілей політики у назві своєї книги «Хто отримує, що, коли, як» (1936).

2. Залежною від форми політичного режиму – є він демократичним чи антидемократичним (деспотичним, тиранічним, тоталітарним, авторитарним) – стає і кримінально-правова політика.

За умов ринкової економіки політологи страждають за сильною політичною владою, яка повинна приборкати ринкову стихію, бо лише вона «знає, у чому полягають інтереси громадян» (Х. Лассуелл). В умовах, за його ж визначенням, «гарнізонної держави», тобто недемократичного режиму політологи, навпаки, мріють про послаблення влади.

Так, важко уявити собі, щоби за правління Гітлера в Німеччині, Муссоліні в Італії, Сталіна в СРСР, Піночета в Чилі тощо в цих державах кримінальне законодавство розвивалось за постулатами школи **нового соціального захисту** (Ф. Граматика, М. Ансель та ін.). Так само важко уявити, щоби в сучасних демократичних Німеччині чи Франції остаточно перемогла **неокласична школа** (Ж. Левассер, Р. Мерль й ін.).

Хоча ще гірше, коли кримінально-правова політика існує окремо від принципів будь-якої з наукових шкіл, як це відбувається в сучасній Україні.

3. Що таке **політична воля**? І Google, і Yandex швидко дадуть нам відповідь на це запитання, і їхні відповіді не відрізняються по суті від словникових визначень: політична воля – це здатність політичного суб'єкта (людини, групи людей) послідовно досягати поставлених політичних цілей. Отже, для політичної волі характерні такі ознаки: 1) наявність політичного суб'єкта; 2) його здатність діяти; 3) його послідов-

ність; 4) спрямованість дій на досягнення певних цілей; 5) зазначені цілі є політичними.

4. Політика Української демократичної держави має (не може не мати) своєю загальною метою те, що визначено у Преамбулі Конституції України: *«забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, зміцнення громадянської злагоди на землі України, розвиток і зміцнення демократичної соціальної правової держави»*.

При цьому політика у цілому складається, так би мовити, з багатьох політик: економічної, екологічної, соціальної, воєнної, національної, культурної, фінансової, енергетичної, юстиційної, науково-технічної тощо. Кожна з них має за мету те саме, що і загальна політика Української демократичної держави.

5. Однією із державних політик є кримінально-правова політика, яку іноді називають кримінологічною політикою, чи політикою у сфері боротьби із злочинністю, чи політикою в сфері кримінальної юстиції або що.

Так само, як й інші види політики, остання має за мету забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, зміцнення громадянської злагоди, розвиток і зміцнення демократичної соціальної правової держави.

6. Хто і як формує політику, у т.ч. кримінально-правову?

Інструментом і водночас одним із основних суб'єктів формування політики є політичні партії. Це особливі об'єднання громадян для здійснення своїх права та свобод. Чим активніше і професійніше вони розробляють і реалізують політику, чим більш зрозумілою і близькою для співвітчизників є ця політика, тим частіше громадяни держави довіряють їм здійснювати також й їхні права та свободи. За рахунок одержання голосів виборців політичні партії отримують політичну владу і можливість реалізувати свої політичні плани. У демократичних країнах політичні партії керуються виключно інтересами своїх виборців, бо інакше вони програють наступні вибори і про них забувають надовго.

У більшості демократичних країн політичні партії не вельми численні. Наприклад, у 80-мільйонній Німеччині членів політичних партій – близько 0,5% від кількості населення. Чому? Бо члени партій вважаються професійними політиками, які або обіймають посади в органах влади чи місцевого самоврядування, або готуються їх обійняти. В Україні лише членів, скажімо, партії «Батьківщина» більше, ніж всіх членів партій в Німеччині. Загалом станом на вересень 2015 р. зареєстровано 297 партій,

лише кілька з них представлені в центральній владі і 2–3 десятки – в органах місцевого самоврядування, а 8–10% населення є партійними.

Ще задовго перед черговими виборами (краще – за півроку-рік) партія повинна мати й оновити (нова партія – розробити) свою політичну програму. Ця програма повинна стосуватися усіх видів політик, передбачати по кожному виду політики: 1) кінцеву мету; 2) стратегічні цілі; 3) операційні цілі; 4) тактичні завдання, – і формально займати не менш як кілька томів книги в форматі «А4».

Проблемою самої партії є потурбуватися, як донести програмні положення до кожного виборця, – з тим, щоби прихилити на свій біг якомога більше громадян. Щодо одних дієвим стане ознайомлення їх з повним текстом політичної програми, щодо інших, навпаки, достатньо рівня, умовно кажучи, коміксів.

7. У подальшому, після перемоги на виборах, політична партія делегує своїх представників, залежно від їхнього профілю, до відповідних органів державної виконавчої влади, для реалізації положень своєї програми. Якщо партії увійшли в коаліцію (а частіше буває саме так), то вони домовляються між собою про узгодження своїх програм – результатом є коаліційна угода.

Перебуваючи на посадах міністрів, заступників міністрів в органах державної виконавчої влади (кількість заступників міністрів має залежати від кількості членів коаліції), делеговані на ці посади члени партії уповноважені і зобов'язані робити лише одне: реалізувати положення своїх партійних програм. Не реалізація їх буде розглядатися як обман виборців.

Як вони це роблять? Просто: надають програмним положенням форми законопроектів, які у певному порядку подають на розгляд парламенту.

Ось таким способом формується і реалізується політична воля.

Гасла на передвиборчих зібраннях, обіцянки в ЗМІ і навіть положення програми президента не відображають політичну волю, оскільки вони не гарантуються належним механізмом їх реалізації. Так, в Україні президент традиційно спирається на коаліційну більшість, але виникнення конфлікту між ним та парламентом (як це було, скажімо, за часів Президента В.Ющенка) робить насамперед президента майже безсилим у реалізації своєї політики: без прийняття законів держава не може розвиватися, а заміна їх указами – це узурпація влади.

8. В Україні 27 листопада 2014 р. також формально була підписана Коаліційна угода, і з її текстом де в чому збігається текст Програми ді-

яльності Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2014 р. (загалом же це зовсім різні документи). До того ж навряд чи вдасться знайти в Інтернеті остаточний, *офіційний текст* Коаліційної угоди (на різних сайтах є кілька текстів, які дещо розрізняються). Іншими словами, Коаліційна угода не є відкритим, доступним для всіх документом, виконання якого можна було б контролювати.

9. Тим не менше, спробуємо розібратися, що зазначено в Коаліційній угоді і в урядовій Програмі діяльності з приводу кримінологічної політики.

Отже, маємо кілька не зв'язаних між собою пунктів:

1) в **Коаліційній угоді**:

- «обмежимо всі види імунітетів від кримінального переслідування... скасуємо депутатську недоторканність» (преамбула);

- реєстрація кримінального провадження можлива лише в разі незначення компромісу при застосуванні фіскальною службою механізму медіації (п. 2.6.11);

- підвищується вдвічі (з 1000 до 2000 нмдг) значний розмір коштів фактичного ненадходження до бюджету податків, зборів, єдиного соціального внеску та страхових внесків на пенсійне страхування для визначення наявності ознак складів злочинів, передбачених статтями 212 та 2121 КК (п. 3.5.1);

- заборона на кримінальне переслідування особи за ухилення від сплати податків до остаточного узгодження податкових зобов'язань (п. 3.5.6);

2) в **Програмі діяльності Кабінету Міністрів України**:

- посилення відповідальності за виплату заробітної плати «в конвертах» (розроблення змін до КУпАП та КК України) (перше півріччя 2015 року) (п. 4).

Ось і вся політика.

10. Задля справедливості згадаймо: є ще кілька документів, які певною мірою можуть бути віднесені до таких, що відображають політичну волю в сфері кримінально-правової політики.

Так, *Угода про асоціацію між Україною*, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, згадує про необхідність:

- співробітництва з метою зміцнення миру та міжнародного правосуддя шляхом ратифікації та імплементації Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС) 1998 року та пов'язаних з ним документів (ст. 8);

- виконання Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року та трьох Протоколів до неї, Конвенції ООН проти корупції 2003 року та інших відповідних міжнародних документів (ч. 4 ст. 22);

- взаємодії щодо взаємної правової допомоги та екстрадиції, зокрема більш тісного співробітництва з Євроюстом (ст. 24).

План дій з лібералізації візового режиму «Безвізовий діалог між Україною та ЄС» (схвалено на саміті Україна – ЄС 22 листопада 2010 р., п. 2.3.2), підкреслює важливість судового співробітництва у кримінальних справах, зокрема, ратифікації Другого протоколу до Європейської конвенції про взаємну правову допомогу (який насправді давно ратифіковано – ще Законом від 1 червня 2011 р., а іншого «Другого протоколу» не існує), а також укладення Угоди з Євроюстом (компетенція Євроюсту охоплює такі види злочинів і правопорушень: тероризм, незаконний обіг наркотиків, торгівля приватними даними, підробка, відмивання грошей, комп'ютерні злочини, злочини проти власності або суспільних благ, включаючи шахрайство та корупцію, злочини, що впливають на фінансові інтереси ЄС, екологічні злочини та участь у злочинній організації. Євроюст може допомагати державам-членам ЄС у розслідуванні й інших злочинів).

Нарешті, є План законодавчого забезпечення реформ в Україні, схвалений постановою Верховної Ради України від 4 червня 2015 р. Кілька його пунктів (пункти 73, 102, 112–113, 130, 133, 139 і 395) можна вважати присвяченими кримінально-правовій політиці. В них йдеться лише про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду і Третього і Четвертого додаткових протоколів до Європейської конвенції про видачу правопорушників, а також внесення змін до КК:

- щодо військових злочинів;
- заборони кримінального переслідування особи за ухилення від сплати податків до остаточного узгодження податкових зобов'язань;
- розмежування звичайних податкових спорів та податкових злочинів;
- заборони фінансових пірамід в Україні.

Знаючи справжні величезні проблеми кримінального законодавства, розумієш: політичної волі щодо кримінально-правової політики в Україні не існує або ж вона несправжня, безсистемна і непрофесійна.

Хавронюк М.І. Значення політичної волі для кримінально-правової політики

Політика (від грец. πολιτική), як відомо, – це діяльність самоуправління у полісі (місті, державі). Пізніше політикою стали називати мистецтво управління державою і суспільством.

Однією із державних політик є кримінально-правова політика, яку іноді називають кримінологічною політикою, чи політикою у сфері боротьби із злочинністю, чи політикою в сфері кримінальної юстиції абощо.

Так само, як й інші види політики, остання має за мету забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, зміцнення громадянської злагоди, розвиток і зміцнення демократичної соціальної правової держави.

Інструментом і водночас одним із основних суб'єктів формування політики є політичні партії.

Знаючи справжні величезні проблеми кримінального законодавства, розумієш: політичної волі щодо кримінально-правової політики в Україні не існує або ж вона несправжня, безсистемна і непрофесійна.

Ключові слова: Політика , політичний режим, політична воля, кримінально-правова політика.

Havronyuk M.I. The value of political will to penal policy

Politics (from the Greek Πολιτική), as is known - is the work of government in the polis (city, state). Later, the policy became known as the art of governance and society.

One of the state policies are penal policy, sometimes called criminological policy or policies in the fight against crime, or policies in the field of criminal justice or something.

Just like other types of policies, the latter aims to ensure human rights and freedoms and of the worthy conditions of life, strengthening social harmony, development and strengthening of the democratic social state of law.

The tool while one of the main subjects of policy are political parties.

Knowing the real huge problems of criminal law, you know, political will on penal policy in Ukraine does not exist or is it genuine, unsystematic and unprofessional.

Keywords: politics, political regime, political will, criminal law policy.